

VRTNAR.

**List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.**

Št. 11.

V Ljubljani, 15. junija 1889.

Letnik II.

Kako trgati in vlagati sadje v zaboje.

Sadjarji pogosto tožijo, da ne morejo svojega sadja spraviti v denar. Vsled tega zanemarjajo sadjarstvo, manj vredne sorte pa kar po slepi ceni prodajajo, o posebno dobrih letinah jim celo brezkoristno strohne. Zvití trgovci pa to porabijo sebi v dobiček. Oni kupijo sadje od sadjarja ter mu plačajo, kolikor se jim zdi, občinstvu pa to nič ne hasni, ker ceno potem določujejo tržci, kakor sami hočejo. Bi li ne dalo se tukaj pomagati? Mislímo, da se da pomagati. Dobra roba ima sebi primerno ceno; vender ne smemo čakati, da jej nastavi ceno tržec, marveč sadjarji sami se morajo potruditi, da pridejo s kupci v dotiko. Kmalu se bodo prepričali, da je možno dobiti vrlih cen dobri robi. Naj posnemajo sadjarje ob Rennu, na Avstrijskem itd., ki pošiljajo sadje v zabočkah po pošti na ogled.

Ako pa naši sadjarji želijo dobre cene, morajo zavedati se tudi svoje dolžnosti; dolžni so namreč sadje brez vsake hibe določiljati. V tem oziru so dolžni 1. razumno ravnati pri zbiranju sadja, 2. pri shranjevanji in 3. pri vlaganji v zaboje, katere potem odpošljejo.

Pri nas navadno drevesa otresejo, sadje pa pomečejo na voz, da ga doma v kleti nakopičijo. Tako ravnati je silno napačno. Kar se ni skvarilo uže na drevesi, skvari se v kleti. Ljudje se pa potem jezijo, da jim tržci obetajo slabe cene, ker je sadje mnogovrstno oškodovano.

Sadje hoče, da ga varujemo in opazno z njim ravnamo, kakor z jajcem. Razumen sadjar torej ne bode dreves otresaval, marveč utrgal bode vsak sad posebe ter ga varčno položil v košarno, katera je z prtom pokrita. Kadar je polna, položi se sleharni sad varčno na voz na slamo; kadar je ena plast polna, pokrije se s slamo, na katero se polaga druga plast sadežev in tako dalje. Na gornjo plast, pokrito sevėda zopet s slamo, denejo se deske, ki se trdno privežejo k vozu, da sadeži ne drgnejo drug drugega. Ko je voz domov pripeljan, odbrati je jabolka previdno, in sicer zelo nepokvarjena vkupe, na dalje malo skvarjena in naposled hudo oškodovana vkupe. Prva se posebe odpošljejo in posamezna prodajajo, druga pojedó doma, tretja prodado za tolčenje, ako doma ne delajo tolkle. Vsled tolike marljivosti so nekatere okolice zaslovene daleč po sveti, na primer okolica mesta Bozen na Tirolskem. Vender to ni še zadosti. Treba tudi o pravem času sadu iti pobirat. Jagodičast sad treba pobrati, kedar je popolnoma dozorel, drugače je pri koščičastem in peškatem sadji, to dozoreva tudi pozneje po shrambah. Kdor hoče koščičast sad na prodaj odpošiljati, ne sme čakati, da mu na drevesu popolnoma dozori, ampak mora ga poprej pobrati, sicer bi na mesto, kamor je namenjen, došel uže ves pokvarjen. To znajo ogrski kmetovalci prav dobro ter se ravnaó tako, kedar pošiljajo slive v severno Nemčijo, isto delajo kmetovalci v Torinskem

gozdu, kateri svoje sadje pošiljajo sveže v Holandijo, na Švedsko in Angleško. Sadje pobirajo, kedar začne barvo dobivati, dobro vedoč, da bo de dozorelo, kedar pride na določeno mu mesto. Pri peškatem sadji moramo razločevati poletnji od zimskega sadu. Prvega je treba kolikor mogoče rano pobrati, ako hočemo, da ostane poraben in trpežen; dozoreli strati se kmalu. Zimski sad pa naj ostaja kar mogoče dolgo na drevesu.

Kar se dostaje shranjevanja, vemo, da še celo žlahten sad hranijo po kletih. Toda ravno kleti sodijo namanj za shrambo žlahtnemu namiznemu sadju. Zatorej shranjujejo sedaj žlahtni sad, koder ga pridelujejo veliko za prodaj, po suhih, nemraznih izbah in dvoranah. Vsaka klet daje sadju neprijeten duh.

Tudi zastran vlaganja v zaboje nahajamo še mnogo pomankljivega. Po sadnih trgih velikih mest zapazimo pogosto velikih solov, natlačenih z jabolki. Ljudje so jih nametali v sod, zavečili ga in zabili. Nasledke takšnega napačnega ravnanja vidimo, kedar sod odpremo; polovica sadja je skvarjena; za slabo sadje pa ni kupcev, ko bi jabolka Bog vedi kako po ceni ponujali. Tirolski sadni tržci dajejo pa lep vzgled. Kar je namiznega sadja, ovijejo sleharno jabolko, vsako hruško prav opazno v svilnat papir — Seidenpapier. — Tako ovitih jabolk vložijo po 50, 100 ali 250 vkup v posebne zaboje na trdno, da jih nič ne pregane. Cenejše sadeže vlagajo tudi v sode, ki so pa za četrtniko manjši od naših.

Tri cvetice za vzgojo v sobi.

Kdor ljubi vzgojo cvetic, ne zadostujejo mu samo na planem na vrtu rastoče, ampak imeti hoče tudi take, ki se vzgojujejo v loncih, bodisi v cvetličnjaku ali pa na oknu v sobi. No, cvetličnjaka nima vsak, ampak le malokedo, vsak pa ima sobo in

okno, kjer more vzgajati najlepše cevetice, in veselje je tem več, ker more imeti celo po zimi obilo najlepšega cvetja. V tem članku hočemo popisati tri lepe sobne cvetice, katere so posebno krasne, ki jih je lahko

Podoba 24.

Podoba 25.

vzgajati, uspevajo pa hvaležno in cveto nekoliko tudi po zimi ali vsaj prav zgodaj spomladi. Te cvetice so kalceolarija, gloksinija in cinerarija.

Kalceolarija (latinski *calceolaria hybrida*) je krasna sobna cvetlica, ki izvrstno uspeva, če ji je dovolj svežega zraka. Ta rastlina (glej podobo 24.) je sicer trpežna, a bolje jo je vsako leto iz semena vzgojiti, ker mlade rastline lepše in obilnejše cveto, nego stare. Seme sej meseca februarja ali marca v prav zelo peščenno zemljo in presadi mlade rastlinice takoj, ko pokažejo po 2 lista, v ravno tako zemljo. Starejše rastline presadi potem v lonce, ki imajo po 8 do 10 *cm* v premeru ter so napolnjene z zemljo, ki ima 4 dele krtinske, 3 dele gozdne, 3 dele zelo gnojne vrtnje zemlje, en del svišča ter en del stolčnega oglja. Voda naj lahko odteka iz loncev, rastline pa naj imajo mnogo svežega zraka in

naj bodo zavarovane proti vročemu opoludanskemu solncu. Kalceolarija, vzgojena na ta način, cvete sredi poletja. Kdor pa ima primeren, proti mrazom zavarovan in svetel prostor, ukrene bolje, ako seje seme meseca avgusta ter potem male rastlinice, kolikor jih je treba, presaja v večje lonce, koder zgodaj spomladi krasno cveto.

Gloksinijo (latinski gloxinia) kaže podoba 25. To cvetico vzgajujemo iz gomolj po loncih v zemlji, ki obstoji iz 8 delov gozdne zemlje, enega dela do- brega starega komposta in iz enega dela debelega peska. V gorki sobi se gomolje kmalu ukoreninijo. Predno cvete in ob cvetji prilivaj gloksiniji z gnojno vodo. Proti jeseni poginejo rastline, ter ostane samo še gomolja, katero hrani v sobi v suhem pesku. Iz semena se pa vzgoji gloksinija, kakor kalceolarija, samo da enoletne rastline iz semena niso tako lepe kakor one, katere moreš drugo leto potem vzgojiti iz gomolj.

Podoba 26.

Cinerarija (latinski cineraria hybrida) je cvetlica, ki cvete razno svetlo in temno rdeče, modro in višnjavo. Najlepše so pritlične (glej podobo 26.). Cinerarijo vzgajuj kakor dveletno rastlino in zato jo sej meseca maja ali junija. Še prav mlade rastlinice presadi po 4 do 5 v lonec ter jih meseca oktobra zopet presadi, a le po eno v vsak lonec. Lonce naj bodo v nezakurjeni sobi, pa vendar ne sme zmrzovati v njej. V toplo sobo prenesi jih pa šele tedaj, kadar se cvetje začne barvati. Kadar rasto najbujneje, škropi jih in jim dobro prilivaj. Najbolj ugaja cinerariji taka zemlja, kakeršno smo priporočali gori za kalceolarijo.

Pomoč zoper ozeblino sadnega drevja.

V Geisenheimu na Nemškem je kraljeva sadjarska šola, ki objavlja naslednji svet: Iz mnogih okolice dohaja zmerom več poročil, koliko škode je mraz naredil sadnemu drevju, zlasti jabolčnemu. Mnogo dreves se je popolnoma posušilo, druga so le malo pognala in le životarijo. Če jim ne pomagamo, onemorejo nam zelo, in prihodnja zima jih popolnoma uniči. Uže mrtvega lubja in lesa ni mogoče oživiti. Pomagamo pa lahko, če se pod mrtvo skorjo nahaja še nekaj življenja, da se še žive plasti lubja in lesovine zopet okrepijo. To pa dosežemo najlaže, ako pospešujemo in pomnožujemo hranilne snovi, ki drevesu prihajajo iz tal. V tem slučaju se opomorejo drevesa še najpoprej, in v to svrho jim je treba primerno gnojiti; tekoč gnoj pomaga najhitreje. Vzame se torej nekoliko prave gnojnice, pomeša z vodo in pridene lesnega pepela, ter vsa mešanica naj nekaj časa stoji na miru, najmanj 24 ur, predno se rabi. Pepela je dosti, ako se ga po polno peščico vrže na vsako posodo zalivko.

Nekateri gnojijo bolnim drevesom na slab način. Namečejo namreč nekaj gnoja okoli debla po tleh, od koder dobivajo korenine le malo namenjene jim hrane. Večino posrkajo trave, mah in gornja plast zemlje, do korenov pa malo ali nič ne prodira. Pomniti pa je, da hrano srkajo le najsrajnejše, najfinejše drevesne korenine, katere niso blizu debla, ampak daleč proč in po 1 do 2 metra globoko v zemlji. Zatorej moramo gnojiti pod skrajnim vejevjem, ker tako daleč navadno segajo korenine. V to svrho narejamo proti drevesni velikosti več ali manj lukenj v zemljo, 3—8, ki so od 70 centimetrov do 1 meter globoke. V sleharno luknjo

izlijemo po dve posodi zalivki, z gori omenjeno tekočinsko gnojnico napolnjeni. To naj se sedaj kmalu zgodi ter v 14 dneh ponovi. Luknje lahko ostanejo odprte, da vhaaja zrak, ki biogodejno vpliva na novo rast drevesno. Dobro je, če zemljo pod drevesom prekopljemo in mrčes in njegove zalege pokončamo.

Drevesom z močno, rjavo skorjo je treba ob enem puščati, to je, zarezajo se v skorjo podolgovate zareze. Izkušnje pri nas učijo namreč, da ozeblina jemljejo skorji raztezljivost, in zatoorej ne more rasti, ker ima preveč ovir premagovati. S puščanjem se odstrani ta ovira, skorja dobi prejšnjo raztezljivost in se dosti laže pomlaja. Zareze morajo biti zelo redke in nikoli po južni ali prisojni strani drevesni.

Koščičasto sadno drevje je občutljivo zoper gnojitev in nareja keemovino, vender svetujejo gnojiti tudi takšnim drevesom. Toda gnojnici je treba dvakrat toliko vode priliti, kolikor za druge drevesa.

Akopram ni pričakovati, da bode gnojitev pomagala vsem drevesom, ohranila bode vender mnogim življenje in jim pospešila rast, ki bi sicer bila uničena. To je vsekakor dobiček posestniku, če pomisli, kako po malem novi nasadi doraščajo, in koliko dohodkov daje doraslo drevo.

Raznotere vrtnarske reči.

Kako kumare ohraniti sveže. Vzeti je najboljše in najlepše kumare, katere odrežimo tako, da imajo še pecelj. Odrezano kumaro dobro osušimo in jo potem namažimo z jajčnim beljakom tako, da je vsa prevlečena z beljakovino. Beljakovina naredi kožico zraku neprodorno. Ko se je tudi beljakovina posušila, obesimo kumare s kako nitjo za pecelj v posebno suh prostor, kjer se potem dolgo sveže obdrže. Strokovnjaški list „Hamburger Garten- und Blumenzeitung“ trdi, da je na ta način mogoče kumare ohraniti do božiča.

Kako travo zatreti po tlaku in potih. Belež, to je apno v vodi raztopljeno, kakeršno rabi za beljenje sten, zavrimo in dodenimo mu, ko se kuha, toliko stolčenega žvepla, kolikor se ga raztopi. S to tekočino polijmo s travo zaraščeni tlak ali pot. Tudi voda, v kateri je raztopljenega veliko železnega vitrijola, ima neki tudi dober uspeh, ali pa rudninske kisline, ki so onesnažene in jih ceno dobimo. Neizkopavajmo pa trave, kajti po zrahljani zemlji se šele rado travno seme zaseje.

Varujte mravlje! Fr. Perchtold, c. kr. gozdarski oskrbnik, opozarja, kako važne so mravlje, ker one so najsilnejše pokončevalke škodljivih mrčesov in njih zalege. Imenovani gozdar priporoča mravlje v miru puščati ter jim jajec ne pobirati in jih še celo v tujino pošiljati. Mi pritrujemo temu opominu ter omenjamo drug enak vzgled, namreč mantuvanske kmete na Laškem, kateri ob vsakem sadnem drevesu zakopljejo mravljinčji roj, kateri najboljše varuje drevo. Mravlje res gredo na sadje, a le na uže poškodovano.

Vroča voda za rastline. Ako uvele odrezane cvetice, kojim nekoliko prikrajšamo peclje, vtaknemo v vročo vodo, ožive zopet. To pomaga tudi bolnim rastlinam po loncih. Ako je sploh rastlino še mogoče ozdraviti, najboljše zdravilo je vroča voda, s katero jo nekolikokrat zalijemo ali pa vanjo lonce z rastlino vred nekolikokrat poveznemo. Oleander itd., ki noče cvesti, moremo z vročo vodo prisiliti, da cvete.